

Úvodem

První číslo letošního ročníku *Sociologického časopisu* není spojeno žádným jednotícím tematickým gestem, ale jako už po několikáté je složeno z příspěvků v tom pořadí, jak přicházely do redakce. Tři ze zařazených statí jsou vysloveně teoretického charakteru. Především je to „transitologický“ *Pohled zpět: Rok 1989 jako kulturní a civilizační zlom* polského sociologa Piotra Sztompky, charakterizující události ve střední a východní Evropě od podzimu 1989 do konečného zhroutení Sovětského svazu jako revoluci v historickém i sociologickém smyslu slova. Upozorňuje na dvojí dualismus porevolučních přeměn a oproti tradičně zdůrazňované komplementaritě prosazování politické demokracie a růstu tržního hospodářství Sztompka klade důraz na opozici různých úrovní změn, upínajících se na danou společnost a vytvářejících nové konkrétní konstelace, tj. změny spojené s budováním nových institucí a změn kulturně civilizačních. Oba póly považuje za reciproční a pro komplet kulturních premis, které považuje v moderní tržně demokratické společnosti za nepostradatelné, zavádí pojem „civilizační kompetence“, svým původem, strukturou i interpretačním záměrem analogický k Habermasově „komunikativní kompetenci“. Perspektiva kulturně civilizačního přístupu k postkomunistickým změnám pak Sztompkovi dovoluje konstatovat „kulturní zpoždění v postkomunistické éře“, a zdá se mu zřetelné zejména s ohledem na rozvíjející se instituce.

Paradoxy instrumentálního přijetí demokracie z pera slovinských autorů I. Bernika, B. Malnara a N. Toše jsou v mnohém ohledu blízké pohledu Sztompkovu a naznačují obecnější posun zažitého k „transitologickému“ tématu duality tržní ekonomiky a demokratického politického systému (a s ním většinou spojeného důrazu na diskontinuitu vývoje) k problémům „politické kultury“, její setrvačnosti i případným fázovým posunům její transformace ve srovnání se změnami jak ekonomiky, tak politiky, přičemž jako analytický materiál zde slouží zatím málo známá a málo sledovaná zkušenost Slovinska.

Stat' významného fenomenologicky orientovaného autora Ilji Šrubaře *Neoliberalismus, transformace a občanská společnost*, dnes působícího v Erlangen, by se neměla číst jen jako příspěvek do rubriky „Čeští sociologové v zahraničí“, ale také, nebo dokonce především, jako zasvěcená analýza specifických důvodů „světonázorového přesunu“ k neoliberalistickým doktrínám, konstatovatelného víceméně ve většině postkomunistických zemí. Neoliberalistický přístup Hayekovského typu zde Šrubař konfrontuje se základními sociologickými poznatky Parsonse, Dahrendorfa, Habermase, Mannheima a dalších, týkajícími se procesu modernizace, a ukazuje, že Hayekova teorie, často považovaná za obecnou teorii společnosti, není zdaleka vhodná pro uchopení reálných mechanismů společenského rozvoje.

Dva zbývající materiály mají empiričtější charakter. Studie J. Premusové a T. Sirovátky *K formování dlouhodobé nezaměstnanosti v ČR nese podtitul Zhodnocení výsledků srovnávací studie ze tří lokalit* si mimo jiné všímá formování sociální základny „kultury závislosti“, spojené s trvající nezaměstnaností. V sociologii rodiny zatím u nás méně frekventovanému tématu fází rodinného cyklu a fungování příbuzenských sítí solidarity je pak věnován článek *Rodina středního věku v systému příbuzenské pomoci a*

podpory (Konceptuální rámce integrační rodinné solidarity s hlavním zřetelem na anglosaskou sociologickou produkci).

Z tradičních drobných žánrů, mezi nimiž v posledních číslech dominovaly příspěvky k diskusi o stavu české sociologie a k níž v tomto čísle přispívá Jan Řehák pod titulem *Mnohorozměrná kvalita sociologie a její komparace* a drobnou poznámkou věcného charakteru Jadwiga Šanderová, je tentokrát třeba upozornit zejména na recenzi polského sborníku *Sociologie střední a východní Evropy 1956-1990* od M. Petruska a na jeho zprávu *Nejen o dvou polských vědeckých konferencích*. Obojí je totiž svěbytným příspěvkem do zmíněné diskuse z odlišné perspektivy a rozdílnými prostředky a tematizuje problémy dosud nevyřešené. Zdá se nám totiž, že diskuse až dosud kroužila kolem několika sice zajímavých, nicméně spíše osobních a institucionálních problémů a má tendenci se k nim stále znova vracet.

Na závěr se sluší vysvětlit důvody, proč letos dochází ke zvýšení ceny časopisu. Od roku 1992 zůstala cena bez pohybu, zatímco výrobní náklady, ceny papíru a podobné další výdaje spojené s vydáváním našeho periodika notně vzrostly (o inflaci nemluvě). S tím ale nejdou ruku v ruce dotace. Nedomníváme se, že zvýšenou hladinou ceny o sedm korun za číslo vyřešíme deficit (snažili jsme se jít výrazněji s cenou nahoru u anglické *Czech Sociological Review* v předplatném u zahraničních odběratelů), přesto bude asi nutné se smířit s tím, že i ceny časopisů půjdou každým rokem vzhůru. Členy Masarykovy české sociologické společnosti upozorňujeme, že mají nárok na podstatnou slevu u obou sociologických revue (*Sociologický časopis* 20 Kč a *Czech Sociological Review* 60 Kč) jen tehdy, když si předplatné sjednají u distribuční firmy Ji-Pe (Burdova 1227, 189 00 Praha 9).

Rád bych také vyzval kolegy sociology, aby se větší mírou podíleli na utváření časopisu informováním čtenářů o dění v sociologické obci, o účasti na zajímavých zahraničních akcích, recenzní činnosti a především prezentováním své vědecké práce.

Miloš Havelka